

## سه‌و‌دیگیمه!

«..... گه»

« که‌ته‌مه‌ن آینوریم، گوزمه‌لیم... ساولیق! »  
 « توسومنی خورلاما، ما! ساغا‌جاولیق.. »  
 « کوزیک‌ده‌ن آسپلسیز جاش‌لاریک آقما‌سین، »  
 « داملاسی اوتدایین... گو‌گلیمی جاقما‌سین.. »  
 « جیلاومان کون تولماز. آسردتلیک پیتمه‌ز، »  
 « مه‌ن سه‌نی سویدیکیم، بایلیققا جه‌تمه‌ز!.. »

ده‌گه‌نیک اونوتمام، ته‌نیمده تابی بار!..  
 سازیمدا سه‌نی آگی سیزیلدا‌ب، مون‌سیره‌ب..  
 توسو‌گنی ده‌رتیگنی ته‌ک ما‌غا آیتا؛  
 به‌لله‌ر‌گه آله‌ر‌گه تیگیزمه‌ی کونسیره‌ب..

هایدی یوسمام اوغورلار... ته‌ز، ته‌ز که‌تچی،  
 قونا‌چا‌گا ساو جه‌توب، سه‌لام‌لار آنچی!  
 کوروشمه‌میز بیزله‌رنی دائیمدا یازدر.  
 که‌دای‌غا یانیکدا عومورده آزدرا!  
**فه‌وزی عابدول‌حای..**

آروچام دولپه‌رسیک. آلتونغا ده‌گیشمه‌ز  
 که‌دای‌غا ایله‌مامیسک، سه‌چیلمه‌ز سیرسیک!  
 قارشومدا تورغاندا بیر مینسین مه‌له‌کدای  
 قاله‌مگه بیر آشنیک سوزومه جیرسیک!

که‌رمه‌لی، قاوه توس یوزومدای کوزله‌ریک  
 هدر نازلی مولاییم جیلوملی سوزله‌ریک  
 قالبیمه شهن کولکو دوغولار به‌ره،  
 قانلاریم چیمیردای، ته‌نله‌ریم ایره..

زه‌ینه‌تلر آلمازدر، قاشله‌ریک کورمه‌سی،  
 قیرق آیریم باشیکدا ساچله‌ریک اورمه‌سی!  
 آگسام مه‌ن سه‌نی جوره‌گیم تورا،  
 توروشو‌ک بیر تامام عاقلیما اورا!..

## «توقای» غا

نه‌چون توقای آرادیزدا تا‌ک آتقانچه‌ک قالما‌دی‌ک؟  
 نه‌چون توقای قالب که‌نه یول باش‌چیمز  
 بولما‌دی‌ک؟

بو‌گون ماته‌م توتامیز بیز آشتالما‌ی سوزو‌گنی،  
 یوقلیغیکنی به‌ک تو‌یامیز، خاتیرلایمیز اوزو‌گنی.  
 اوستادیمیز، چولپانمیز، سه‌ن باشیمیزسیک توقای،  
 جول گوسته‌ردیک جاشلیققا سه‌ن او «اوغورسین  
 گونله‌رده،

آی تورک - تاتار دونیاسینا شاوله، نور ساچقان توقای،  
 قارا خالققا، آنا تیلمه‌ن آک یولین آچقان توقای،  
 ده‌رتیمیزنی، آرزومیزنی، جیرلاغان، آیتقان توقای،  
 به‌ک واقیتسینزه گولدا‌ی سولوب، آسلینا قایتقان توقای!  
 توقای سه‌نیک قیমে‌تیگنی ساولغیکدا ییلمه‌دی‌ک،  
 سه‌ن بیز ایچون جان‌نالاشدی‌ک، جیرلادی‌ک‌دا،  
 سایدادی‌ک،

تالیع سه‌نی خورلاغاندا گوز باشیکنی سیلمه‌دی‌ک!  
 ته‌ک باشیکدا، اوز باشیکدا تاق‌دیر‌گه تیش‌قایدیک.



تالیع چیقوب توققاتالماز آندی، اونیک جولینا.  
باقیرغانیک، چاقیرغانیک سهنک نافله که تمه‌دی،  
آخ نه یازیق، گورالمادیک عومریک وه فائمه‌دی.  
حورمهت ساغا، تورک - تاتارنیک سابوب - سویگهن  
توقایی،

«حاقیات» قا، «حاق» قا بولا - انوب - کویگهن  
توقایی!

تاریخیمیز بایرام آتسین، گوز آیدینلار یاساسین!  
سهندای شاعیر یه تیشدیردی، توقائیزم یاشاسین!..

### حامدی گیرای بای

۱۹۲۰ آپرهل ۱۳ آق مه‌سجید

بیر چیراقدای گوردیک سهنی بیزقارانلیق تونله‌رده  
بو کون که نه اوجامیزسیک، یولداشیمیزسیک توقای.  
دهرتلی توقای، موکلی توقای، عومری قیسقا،  
جاش توقای،

خالقچی ادیب، شاعیرلرنیک اوردوسینا باش توقای.  
سهنسیک توقای قابیمیزده «خالق سویگوسی»  
یاراتقان،

سهنسیک توقای بوگون بیزنی «قارا خالق» قا  
قاراتقان!

ینان توقای! بوگون بو خالق گوچین آلدی قولینا،

## عابدوللا توقایه‌ف

(توقایه‌فیک اولمه‌سی کونی آق مه‌سجید تاتار ادیب وه موحررله‌ری  
آچیق توپلاشوویتدا ایچی آرقاداشک یاپدیغی داقلاددان)

قائتمادی ئوچ، بتدی کوچ، سندی قلیچ، شول بولدی ئش  
کرلنب بتدم ئوزم، دونیانی پاکلی المادم.  
ع. توقایه‌ف

آرقاداشلاری وه موده‌رریسله‌ری شاعیر حاققندا  
چوق ایی سویله‌رله‌ر. توقایه‌فیک دیکهر سوقتالار  
کیبی دینی نه‌عاسوبقا به‌ریلمه‌کنی، اونک اینقلابچی  
بر آدام اولغانی ئوزنیک شیعرلاریندان آگلاشیلغانی  
کیبی، دوست اشلهرینک، ماتباعاسیندا چالیشدیغی  
شورباجیلارنیک خاتیره‌لرینده‌نده کورولور.

شویله‌کی شاعیر مه‌دره‌سهنی ایکممال آتکهن سوک  
ماتباعاغا کیروب موره‌تیب سوگرا موساحیح  
اولاراق چالیشا. بو ۱۹۰۵ سهنه‌لرنیک سوگلارینا  
راست کهله. ماتباعا ایشچیلهرینک آز بر حاق  
قارشیلیغینا غایهت چوق چالیشقانلارینی کور کهن  
توقایه‌ف اولارنی قوتورتا. شورباجیغا قارشسی  
قیام آتدیره. ماتباعا ایشچیلهری اوز امه‌ک حاقلارنیک

عابدوللا توقایه‌ف فوقاره بر عائیلده‌ده دوغدی.  
داها په‌ک یاش ا کهنده آنا بابادان او کسوز  
قالوب بوتون عومری بوی یه‌تیم یاشادی. او،  
ته‌ربیه وه تاحسیلینی ایلمک اووه‌لا اُسکی مه‌کنه  
مه‌رده، داها سوگرا اورالسکی شه‌ه‌هرینده  
موتیوللا حازره‌تک اُسکی مه‌دره‌سه‌سینده کوردی.  
توقایه‌ف اورادا اون سهنه قدار اوقوب عارابجانی  
که‌ره‌کی کیبی او کره‌ندی. او مه‌دره‌سه‌که  
کیرمه‌زده‌ن اووه‌ل اوچ سهنه قدار مه‌دره‌سه  
یانندا کی روسجا اوقوتیلغان مه‌کنه‌بده روسجا  
اوقوددی.

توقای که‌ره‌ک مه‌کنه‌ب، که‌ره‌کسه مه‌دره‌سه‌نک  
اک زه‌کی تاله‌به‌لهرینده‌ن آدی. اونک مه‌دره‌سه



اوقولدی. او، ئوز شاعرلهرینده ئوز خالقینی، ئوز ده‌ورینی یاشاندی. اَکەر او زامانک اسخولاستیک مه‌درسه‌لهری، وه شاعیرنیک بو مه‌درسه‌لهرده



شیمال تاتارلارنیک مشهور شاعیرلهریندهن عابدوللا توقای

تاحسیل کور کندی کوز که آلینیرساء، اونک نه ده‌ره‌جه بویوک بر شاعیر اولدیغی که ندیلیکندهن آکلاشیلیر.

توقایه‌ف ئوز ده‌ورینی ئوز آسه‌رلهرینده جانلانیدیردی، ده‌دیک، بو هیچ شوبه‌سز دوغریدر. او، ئوز خالقنیک ایگیلتیلهرینی، تاتار قادیلارنیک آساره‌تینی، موللالاریک خالقنی اوچورومغا کوتور-که‌نله‌رینی، عمومیه‌تله ته‌عاسسوب دینیسه‌دهن که‌لکه‌ن زارارلارنی بیرلادی. اونلارنی ته‌تقید آتدی. مه‌شجانلارنی سو کدی. تاتار دونیاسینی بوتون بو یسیلیکلهردهن قور تارماق ایچون چالیشدی وه کوره‌شدی نیه‌ایه‌ت ئوزنیک بوتون بو ایشله‌رده یالسیکیزلیغینی، کوچسیزلیکینی ایعتیراف آتوب: قایتما‌دی ئوچ، بتدی کوچ، سندی قلیچ، شول بولدی ئش کرله‌نب بتدم ئوزم، دونیانی پاکلی آلمادم. ده‌دی.

آرتدیر یلماسینی تالاب ایله زاپاستوفقا ایعلان آتەرلهر. ماتباعا وه غازه‌تا ساحیبی کامیل موتبعی ایسه ته‌قابه‌فنی ایشدهن چیقارماقدان باشقا چاره بولامای. توقایه‌ف بوندان سوگرا قزانغا کوچه. آیدا ییکیرمی به‌ش روبله موقابیلینه غازه‌تا وه کیتاب آکسپه‌دیتورلیغی یاپا. بر ایشچی اولاراق کیچه کوندوز چالیشا وه عاینی زه‌ماندا یازماقدان دا توقتامای.

شاعیر توقایه‌فک ته‌رجومه‌ئی حالی سوک ده‌ره‌جه آجینقلی‌در. او عومر بوی یه‌تیم یاشاغانی کیبی ئوزینه کهره کی کیبی بوست‌اش داخی په‌یدالاب اولامای. سو کرالاری سه‌عید ره‌مییه‌ف، فاتیح امیرخانوف کیبی قازان تاتارلاری ادیب وه شاعیرلهری ایله یاقینلاشساده، اونلار عومور بوی خورلاتغان نیه‌ایه‌ت وه‌ره‌مکه اوغراغان توقایه‌فنی ئولومک په‌نجه‌سیندهن قور تارامایلار.

۱۹۱۳ سه‌نه‌سی آپریل ۳ ده عومور بوی یه‌تیم، او کسوز یاشاغان شاعیر عابدوللا توقایه‌ف قازاندا خاستاخانه‌ده وه‌فات آته.

توقایه‌ف شیمال (قازان) تاتارلارنیک اَک‌مه‌شهور وه حورمه‌تلی شاعیرلهرینده‌ندر. اونک آسه‌رلهری ئوز زه‌مانلاریندا خالق تارافیندان سه‌وه‌ویلوب اوقولدیغی کیبی حالا بو کون داخی سه‌ویلمه‌کده‌در. ایدیل بوی تاتارلاری توقایه‌فنی کهره کی کیبی تاقدیر آندیلهر.

توقایه‌ف حاققاته‌ن تاقدیر که شایان بر شاعیردر. او ئوزنیک عومرینی دینی ته‌عاسسوب، موللالاریک ده‌لیلیکی، خورافات وه مه‌شچانلق ایله کوره‌شوب که‌چیردی. ئوز ده‌ورینده نه‌شر اولونغان غازه‌تا، ژورناللاریک جومله‌سینه دیبه‌رلیک ایشتیراک آتوب یازدی. اونک شاعیرلاری خالق تارافندان سه‌ویلوب